

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№2

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr, 624 sahifa.
2026-yil, fevral*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o’g’li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO’YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG’URTA FAOLIYATIDAGI MOLIVAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJIRIBASI	66
Alimardonov G’ayratjon Nuraliyevich	
XO’JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o’g’li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO’NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIVA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
<i>Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li</i>	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	205
<i>Abdinazarov Xusan Shaymanovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
<i>Nomozova Qumri Isoyevna</i>	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
<i>Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li</i>	
QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI	221
<i>Achilova Firuza Kurbanovna</i>	
BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI	225
<i>Rajabov Oybek Panjievich</i>	
MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	229
<i>Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li</i>	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASSTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	235
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSiya FAOLIYATINI BOSHQARISH	240
<i>Xatamov Nurbek Ochirdiyevich, Sharifi Abdul Fatah</i>	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR	245
<i>Pardayev Jamshid Muzaffarovich</i>	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	251
<i>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	257
<i>Karimov Shohruh Boydulla o'g'li</i>	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH	262
<i>Astanov Zafar Murodillayevich</i>	
QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODEL	266
<i>Pirmatov Nurali Berdiyevich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTIONAL VA INVESTITSION MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	272
<i>Norboyev Sarvar Azodovich</i>	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI	277
<i>Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li</i>	
ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH	283
<i>B. Beknazarov</i>	

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI	288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ	294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович	
RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY	302
Nigmatova Malika	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI	311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ	316
Киличева Ф.Б.	
MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	320
Kushmanova Mahbuba	
GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI	324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQ IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	329
Sharapov Farrux Shomuratovich	
КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ АЛМГСІ ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ	333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna	
KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'liq Alimardanovich	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	352
To'g'onov Ibroximxo'ja	
TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI	358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	362
Шоев Алим Халмуратович	
TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	367
Umirzoqova Aziza Olim qizi	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA.....	376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO'YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR	379
Sadikov Q.M.	
СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ	383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	390
S.M. Raximova	
YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI	395
Qurbanova Muazzam Fazliddinova	
IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI	399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH MASALALARI	404
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSİYALAR YORDAMIDA QO'LLAB-QUVVATLASH	408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
FRANSUZ TILIDA FE'L SEMANTIKASINING KO'PMA'NOLILIK VA BIRMA'NOLILIK ASPEKTLARI	412
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI	418
Sultanov Anvar Abdullaevich	
INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQISH	423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi	
YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI	429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	434
Otayor Usmonaliyev	
TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI	440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	443
Mirzaraximova Aziza Azimdjanovna	
DON VA UN MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI	450
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA TUXUM ISHLAB CHIQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI	454
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
ZAMONAVIY TURAR-JOY ME'MORCHILIGIDA MILLIYLIK VA AN'ANAVIYLIKNING O'RNİ VA AHAMIYATI	459
Toshniyozov Otabek Hakimovich	
MARKAZIY QIZILQUM FOSFORIT RUDALARIDAN QIMMATBAHO KOMPONENTLARNI KOMPLEKS AJRATISH TEXNOLOGIYASI	464
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Ruzibayeva Dildora Akramovna, Xushvaqtova Dilshoda Shavkat qizi	

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH TARTIBI	470
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING XALQARO MODELLARI HAMDA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	476
Nodirbek Shavkatovich Mirzaaxmedov	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA XOTIN-QIZLARNING BOSHQARUV KARYERASI: MOHIYATI, ZARURIYATI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	483
Abduraxmonova Feruzabonu	
ASOSIY KAPITALGA INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	489
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATINING TASHKILIY TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	495
Uzakova Umida Ruziyevna	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA PROFESSOR-O'QITUVCHI-TALABA NISBATI O'RTASIDAGI IQTISODIY BOG'LIQLIK	502
Dusanov Salim Mamarasulovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЫ AML: АНАЛИЗ ПРАКТИК ВЕДУЩИХ БАНКОВ И СТРАН СНГ	507
Рашидов Авазбек Рахимович	
BOJXONA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR TAHLILI	516
Radjapova Latofat Sardorovna	
DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ (STANDARD LINEAR SOLID MODEL, SLS) MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONINI TAHLIL QILISH	523
Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Faxriddinova Rayhona Vahobjon qizi, Rustamova Ruxsora Kamtar qizi	
ВЛИЯНИЕ КЕРАМИЧЕСКИХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ НА ТЕПЛОВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАМЕННОГО ТЕПЛОАККУМУЛЯТОРА В СОЛНЕЧНО-АССИСТИРОВАННЫХ БИОГАЗОВЫХ УСТАНОВКАХ	530
Д.М. Жураханов	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KELAJAKDAGI IMKONIYATLARI	537
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li	
MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH	544
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Normatov Joxongir Murodillayevich	
DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	548
Aipova Iroda Ikramovna	
BUXORO VILOYATI SANOATI ISHLAB CHIQARISHINING TARMOQ TARKIBI DINAMIKASI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR TAHLILI	554
Toshov Mirzabek Hakimovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEZONLARI	560
Nurxo'jayeva Xilola Hakimxo'jayevna	
СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ НА ОСНОВЕ УСТОЙЧИВОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	568
Teshaboyev To'liqin Zakirovich, Muradov Botir Xayyat	
IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SUV ISTE'MOLINING BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	578
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Turg'unov Muhammadaziz Baxtiyorjon o'g'li	
SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA MOBIL ILOVALAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI	584
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Uzakov Sirojiddin Djuraboyevich	

SUN'YI INTELLEKT VA IQTISODIYOTNING O'ZARO ALOQADORLIGI	591
Sobirov Abdurasul Abdugafarovich	
IDENTIFICATION OF WEAVING STRUCTURES IN PILE FABRICS	596
Bahrom Baturovich Dautov, Bakhtiyor Yormakhmatovich Abduganiyev, Erkin Shamsiddinovich Rayxonov, Nazar Kilichov Bafoevich	
INNOVATIVE APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL STABILITY IN COMMERCIAL BANKS	602
Otjanova Shahnoza Shuhratovna	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATI VA OLIY TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK MASALALARI	608
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATIDA DAROMADLAR VA UNING AHAMIYATI	613
Kenjayev M.G'.	
MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	618
Ergasheva Vasila Abdumajitovna	

MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Ergasheva Vasila Abdumajitovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

mustaqil izlanuvchisi

v.ergasheva@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada xo'jalik yurituvchi subyektlarda moliyaviy majburiyatlar auditini tashkil etishning nazariy-metodologik asoslari hamda uning o'ziga xos xususiyatlari tadqiq etilgan. Amaliyotda majburiyatlarni tan olish, baholash, diskontlash, samarali foiz stavkasi usulini qo'llash hamda haqqoniy qiymatni aniqlash jarayonlari auditorlik tekshiruvining muhim va mas'uliyatli yo'nalishlari sifatida asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida majburiyatlar auditini samarali rejalashtirish, auditorlik dalillarini tizimli ravishda to'plash va baholash, shuningdek, hisob-kitoblarni qayta hisoblash jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan metodik yondashuv ishlab chiqildi. Taklif etilgan mexanizmlar audit sifatini oshirish, moliyaviy hisobotlarning ishonchlilik darajasini mustahkamlash hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishning axborot bazasini yanada kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: majburiyatlar audit, auditorlik risklari, diskontlash, samarali foiz stavkasi, auditorlik dalillari, haqqoniy qiymat, ichki nazorat.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations for organizing the audit of financial liabilities in business entities, as well as its specific features. In practice, the processes of recognition, measurement, discounting, application of the effective interest rate method, and determination of fair value are substantiated as important and responsible areas of audit procedures. As a result of the study, an improved methodological approach was developed for effective planning of liability audits, systematic collection and evaluation of audit evidence, and recalculation of financial estimates. The proposed mechanisms contribute to enhancing audit quality, strengthening the reliability of financial reporting, and improving the information base for managerial decision-making.

Keywords: audit of liabilities, audit risk, discounting, effective interest rate, audit evidence, fair value, internal control.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретико-методологические основы организации аудита финансовых обязательств хозяйствующих субъектов, а также их специфические особенности. Обосновано, что процессы признания, оценки, дисконтирования, применения метода эффективной процентной ставки и определения справедливой стоимости являются важными и ответственными направлениями аудиторской проверки. По результатам исследования разработан усовершенствованный методический подход к эффективному планированию аудита обязательств, систематическому сбору и оценке аудиторских доказательств, а также пересчету финансовых показателей. Предложенные механизмы способствуют повышению качества аудита, укреплению надежности финансовой отчетности и совершенствованию информационной базы управленческих решений.

Ключевые слова: аудит обязательств, аудиторский риск, дисконтирование, эффективная процентная ставка, аудиторские доказательства, справедливая стоимость, внутренний контроль.

KIRISH

Iqtisodiyotni raqamlashtirish va moliyaviy integratsiya jarayonlari sharoitida moliyaviy hisobotlarning ishonchlilik va shaffofligini ta'minlash auditorlik faoliyatining strategik ahamiyatini yanada kuchaytirmoqda. Ayniqsa, moliyaviy majburiyatlar audit yuqori darajadagi professional yondashuvni talab etadi, chunki ular korxonaning qarz majburiyatlari tarkibi, likvidlik darajasi hamda moliyaviy barqarorligini baholashda muhim axborot manbai hisoblanadi.

Majburiyatlar hisobida diskontlash, samarali foiz stavkasi usulini qo'llash va haqqoniy qiymatda baholash kabi zamonaviy hisoblash usullaridan foydalanilishi auditorlik tekshiruvining metodik jihatlarini yanada boyitadi

va uni chuqur tahliliy yondashuv asosida tashkil etishni taqozo etadi. Shu bois, majburiyatlar auditing o'ziga xos xususiyatlarini ilmiy jihatdan asoslash, auditorlik amaliyotiga mos metodologik yondashuvlarni takomillashtirish hamda audit sifatini yanada oshirish masalalari dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro audit standartlari, xususan, 315-son XAS (Risklarni aniqlash va baholash), 330-son XAS (Baholangan risklarga javob choralarini ishlab chiqish) hamda 540-son XAS (Hisob baholari auditi) majburiyatlar auditini amalga oshirishda risklarni chuqur baholash va hisob-kitoblarda qo'llaniladigan professional mulohaza darajasini inobatga olish zarurligini belgilaydi. Ayniqsa, hisob baholari, diskontlash operatsiyalari va samarali foiz stavkasi asosida baholash jarayonlari auditor tomonidan alohida e'tibor bilan tahlil qilinishi lozim, chunki ushbu jarayonlar moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Majburiyatlar auditi masalalari bir qator xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan ham keng tadqiq etilgan. Jumladan, rossiyalik iqtisodchi olimlar Ya.V. Sokolov va M.L. Pyatov majburiyatlarni auditorlik nuqtai nazaridan korxonaning moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatuvchi muhim passiv element sifatida baholaydilar [1]. Ularning fikriga ko'ra, majburiyatlarning to'g'ri hisobga olinishi va haqqoniy aks ettirilishi moliyaviy hisobot sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Majburiyatlar auditing iqtisodiy ahamiyati, avvalo, moliyaviy hisobot foydalanuvchilari — investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun ishonchli axborot shakllantirishda namoyon bo'ladi. E.S. Hendriksen va M.F. Van Breda ta'kidlaganidek, majburiyatlarning noto'g'ri aks ettirilishi korxonaning moliyaviy holatini baholash aniqligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois, majburiyatlar auditi moliyaviy axborotlarning ishonchliligini ta'minlash va axborot shaffofligini oshirishning muhim nazariy vositalaridan biri hisoblanadi [2].

Nazariy jihatdan majburiyatlar auditi moliyaviy hisobot auditing alohida e'tibor talab etuvchi yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. V.V. Kovalyovning fikriga ko'ra, majburiyatlarni baholash jarayonida professional mulohaza, hisoblash usullarining murakkabligi va moliyaviy instrumentlarning xilma-xilligi ushbu sohani auditorlik tekshiruvining muhim obyektiga aylantiradi. Bu esa majburiyatlar auditini chuqur nazariy va metodologik asoslar bilan ta'minlash zarurligini ko'rsatadi [3].

Shuningdek, xorijiy iqtisodchi olimlar A.A. Arens, R.J. Elder va M.S. Beasley auditorlik faoliyatining asosiy maqsadini moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini tasdiqlash bilan bog'laydi hamda majburiyatlar ushbu ishonchlilikni shakllantirishda muhim o'rin tutishini ta'kidlaydilar [4]. Ularning ilmiy qarashlariga ko'ra, majburiyatlar auditini sifatli tashkil etish moliyaviy hisobotlarning haqqoniyligini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodchi olim S. Davidson esa auditorlik vazifalarini majburiyatlar auditing mazmuniy asosini tashkil etuvchi muhim elementlar sifatida ko'rib chiqadi hamda auditor tomonidan majburiyatlarning to'liqligi, asoslanganligi va haqqoniyligini baholash zarurligini ta'kidlaydi [5].

Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra, majburiyatlar auditi quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi:

- majburiyatlarning to'liq tan olinganligi;
- majburiyatlarning mavjudligi va haqqoniyligi;
- baholashning asoslanganligi va aniqligi;
- moliyaviy hisobotda to'g'ri taqdim etilishi va yetarli darajada yoritib berilishi.

Yuqoridagi ilmiy yondashuvlar majburiyatlar auditini samarali tashkil etish moliyaviy hisobotlarning ishonchliligini ta'minlash, auditorlik risklarini kamaytirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda xo'jalik yurituvchi subyektlarda moliyaviy majburiyatlar auditing nazariy va amaliy jihatlarini chuqur o'rganish hamda uning metodologik asoslarini takomillashtirish maqsadida kompleks ilmiy yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasining asosini umumilmiy va maxsus usullar majmui tashkil etdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Majburiyatlar auditi moliyaviy hisobot auditi tarkibida alohida e'tibor talab etuvchi muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu holat, avvalo, majburiyatlarning xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligi, qarz yuklamasi va to'lovga qobiliyat ko'rsatkichlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi bilan izohlanadi. Majburiyatlar auditida majburiyatlarning to'liq tan olinishi, mavjudligi, baholashning asoslanganligi hamda moliyaviy hisobotda to'g'ri taqdim etilishi masalalari markaziy o'rin egallaydi. Ayniqsa, uzoq muddatli majburiyatlar bo'yicha diskontlash, samarali foiz stavkasi usulini qo'llash hamda haqqoniy qiymatni aniqlash jarayonlari auditorlik tekshiruvini chuqur tahliliy yondashuv asosida amalga oshirishni talab etadi.

Shu bilan birga, majburiyatlarni baholash jarayonida professional mulohaza va boshqaruv hisob-kitoblari asoslangan elementlarning mavjudligi auditor tomonidan qo'shimcha tekshiruv amallarini amalga oshirish zarurligini belgilaydi. Baholash jarayonlarining aniqligi va to'liqligini ta'minlash moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarining ishonchligini mustahkamlashga, moliyaviy tahlil natijalarining haqqoniyligini oshirishga hamda auditorlik xulosasining sifatini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli majburiyatlar audit riskka asoslangan yondashuv, analitik tahlil va qayta hisoblash protseduralaridan samarali foydalanishni taqozo etadi.

Majburiyatlar auditining o'ziga xos xususiyatlarini tizimli ravishda yoritish hamda ularning auditorlik risklariga ta'sir darajasini baholash maqsadida quyidagi jadvalda asosiy jihatlar umumlashtirildi (1-jadval).

1-jadval. Majburiyatlar auditining o'ziga xos xususiyatlari va ularning auditorlik risk darajasi¹

№	O'ziga xos xususiyat	Mazmuni	Auditorlik risk darajasi
1	Tan olishning to'liqligi	Barcha mavjud majburiyatlarning buxgalteriya hisobida to'liq aks ettirilishi	Yuqori
2	Baholashning murakkabligi	Diskontlash va samarali foiz stavkasi asosida hisob-kitoblarni amalga oshirish	Yuqori
3	Haqqoniy qiymatni aniqlash	Baholash jarayonida bozor ma'lumotlari va iqtisodiy ko'rsatkichlardan foydalanish	O'rta–yuqori
4	Ochiqlash talablari	Moliyaviy hisobotda majburiyatlarga oid axborotlarni to'liq va shaffof yoritish	O'rta
5	Buxgalteriya baholashlari	Hisob-kitoblarda professional yondashuv va boshqaruv baholarining qo'llanilishi	Yuqori

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, majburiyatlar auditida baholash va to'liqlik bilan bog'liq jihatlar alohida e'tibor talab etuvchi muhim yo'nalishlar hisoblanadi. Ayniqsa, diskontlash va samarali foiz stavkasi asosida amalga oshiriladigan hisob-kitoblar yuqori aniqlik va professional yondashuvni talab etadi, chunki ular moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, haqqoniy qiymatni aniqlashda foydalaniladigan ma'lumot manbalari va buxgalteriya baholashlarining professional mulohazaga asoslanishi auditor tomonidan qo'shimcha auditorlik dalillarini shakllantirish zarurligini belgilaydi.

Demak, majburiyatlar auditini samarali tashkil etish uchun riskka asoslangan audit yondashuvidan foydalanish, hisob-kitoblarni qayta tekshirish hamda moliyaviy hisobotda axborotni ochib berish talablarini chuqur tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yondashuv audit sifatini oshirish va moliyaviy hisobotlarning ishonchligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Majburiyatlar auditida auditorlik dalillarini shakllantirish jarayoni yetarli va ishonchli axborot bazasini yaratishga qaratilgan kompleks jarayon hisoblanadi. Chunki moliyaviy majburiyatlar, odatda, shartnomaviy munosabatlar, foiz hisob-kitoblari, diskontlash operatsiyalari va haqqoniy qiymat asosida baholashga tayanadi. Shu sababli auditor majburiyatlarga oid shartnoma shartlarini tahlil qilish, pul oqimlarini qayta hisoblash, bank tasdiqnomalarini olish hamda tashqi axborot manbalari bilan solishtirish orqali auditorlik dalillarini shakllantiradi. Ayniqsa, uzoq muddatli kreditlar va obligatsiyalar bo'yicha hisob-kitoblarni qayta tekshirish muhim auditorlik protseduralaridan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, buxgalteriya baholashlari va boshqaruv qarorlariga asoslangan hisob-kitoblar alohida professional yondashuvni talab etadi. Diskont stavkasi manbalari, samarali foiz stavkasi hisob-kitoblari va haqqoniy qiymatni aniqlashda foydalanilgan ma'lumotlar mustaqil va ishonchli manbalar asosida tekshirilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Auditorlik dalillarining yetarliligi va ishonchligi audit sifatini belgilovchi muhim omil bo'lib, ular auditorlik xulosasining asoslanganligini ta'minlaydi.

Majburiyatlar auditida auditorlik dalillarini to'plash manbalari va ularning ishonchlilik darajasini tizimli ravishda baholash maqsadida quyidagi jadval ishlab chiqildi (2-jadval).

¹ Muallif ishlanmasi

2-jadval. Majburiyatlar auditida auditorlik dalillarini to'plash manbalari va ularning ishonchlilik darajasi²

№	Dalil manbasi	Qo'llanish maqsadi	Ishonchlilik darajasi
1	Bank tasdiqnomalari	Qarzdorlik qoldiqlarini tasdiqlash	Juda yuqori
2	Qarz shartnomalari	Foiz stavkasi, muddat va shartlarni tekshirish	Yuqori
3	Qayta hisoblash jadvallari	Samarali foiz stavkasi va diskontlash hisob-kitoblarini tekshirish	Yuqori
4	Rahbariyat bayonotlari	Buxgalteriya baholashlari va boshqaruv qarorlarini tasdiqlash	O'rta
5	Bozor ma'lumotlari (tashqi manbalar)	Haqqoniy qiymatni aniqlash	Yuqori
6	Tahliliy amallar	Foiz xarajatlari va majburiyatlar dinamikasini baholash	O'rta

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, tashqi manbalardan olingan auditorlik dalillari, xususan bank tasdiqnomalari va bozor ma'lumotlari, eng yuqori ishonchlilik darajasiga ega bo'lgan axborot manbalari hisoblanadi. Ushbu dalillar auditorlik tekshiruvining obyektivligi va natijalarining ishonchlilikini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, qayta hisoblash protseduralari hamda qarz shartnomalarini tahlil qilish majburiyatlarga oid hisob-kitoblarning aniqligini tasdiqlash va ularning amaldagi talablarga muvofiqligini baholash imkonini beradi. Rahbariyat bayonotlari esa qo'shimcha axborot manbai sifatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni mustaqil auditorlik dalillari bilan tasdiqlash audit natijalarining asoslanganligini yanada kuchaytiradi.

Demak, majburiyatlar auditida auditorlik dalillarini shakllantirish ko'p manbali va riskka asoslangan yondashuv asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Yetarli va ishonchli auditorlik dalillarining mavjudligi auditorlik xulosasining asoslanganligini ta'minlash bilan bir qatorda, moliyaviy hisobotlarning ishonchlilik darajasini oshirish va foydalanuvchilar uchun sifatli moliyaviy axborot shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, majburiyatlar auditini moliyaviy hisobot auditini tarkibida alohida e'tibor talab etuvchi muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, majburiyatlarining to'liq tan olinishi, diskontlash va samarali foiz stavkasi asosida baholash, shuningdek, haqqoniy qiymatni aniqlash jarayonlari auditor tomonidan yuqori darajadagi kasbiy yondashuv, chuqur tahlil va qayta hisoblash protseduralarini qo'llashni talab etadi. Buxgalteriya baholashlarida qo'llaniladigan professional mulohazalar va boshqaruv hisob-kitoblari moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarining aniqligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Auditorlik dalillarini shakllantirish jarayoni majburiyatlar auditining muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Tashqi manbalardan olingan tasdiqnomalar, shartnomalar tahlili hamda qayta hisoblash protseduralari auditorlik xulosasining asoslanganligi va ishonchlilikini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, boshqaruv bayonotlari va ichki ma'lumotlar mustaqil auditorlik dalillari bilan o'zaro solishtirilgan holda baholanishi audit natijalarining aniqligini yanada oshiradi. Yetarli va maqbul auditorlik dalillarining mavjudligi auditorlik risklarini samarali boshqarish hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchlilikini mustahkamlash imkonini beradi.

Shundan kelib chiqib, majburiyatlar auditini samarali tashkil etish uchun quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

- majburiyatlar auditida riskka asoslangan audit yondashuvini tizimli ravishda joriy etish;
- diskontlash va samarali foiz stavkasi asosida amalga oshirilgan hisob-kitoblarni auditor tomonidan majburiy qayta tekshirish amaliyotini kengaytirish;
- haqqoniy qiymatni aniqlashda foydalaniladigan ma'lumot manbalarini mustaqil tashqi axborotlar asosida qo'shimcha tasdiqlash;
- auditorlik dalillarini shakllantirishda tashqi manbalardan olingan axborotlardan foydalanish ulushini oshirish;
- majburiyatlarga oid buxgalteriya baholashlarini hujjatlashtirish va ularning asoslanganligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish;
- majburiyatlar auditida analitik va qayta hisoblash protseduralarini keng qo'llash orqali audit sifatini oshirish.

Taklif etilgan metodik yondashuvlar majburiyatlar auditining sifatini oshirish, auditorlik risklarini samarali boshqarish hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchlilikini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu esa

manfaatdor tomonlar, jumladan investorlar, kreditorlar va boshqa foydalanuvchilar uchun asoslangan va ishonchli moliyaviy axborot bazasini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-yildagi "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi, PF-60-son Farmon. <https://lex.uz/docs/5841063>
2. Sokolov, Y. V. (2004). Accounting theory. Moscow: Finance and Statistics.
3. Hendriksen, E. S., & Van Breda, M. F. (1992). Accounting theory (5th ed.). Homewood, IL: Irwin.
4. Kovalev, V. V. (2015). Financial analysis: Management of capital and investments. Moscow: Finance and Statistics.
5. Arens, A. A., Elder, R. J., & Beasley, M. S. (2020). Auditing and assurance services: An integrated approach (17th ed.). Harlow, UK: Pearson Education.
6. Davidson, S. (1977). Financial accounting theory. Homewood, IL: Dryden Press.
7. Messier, W. F., Glover, S. M., & Prawitt, D. F. (2017). Auditing and assurance services: A systematic approach (10th ed.). New York: McGraw-Hill Education.
8. Hayes, R., Wallage, P., & Gortemaker, H. (2014). Principles of auditing: An introduction to international standards on auditing (3rd ed.). Harlow, UK: Pearson.
9. International Federation of Accountants (IFAC). (2018). International Standards on Auditing (ISA 315, 330, 540). New York: IFAC. <https://www.ifac.org>
10. International Accounting Standards Board (IASB). (2021). IFRS 9 Financial Instruments. London: IFRS Foundation. <https://www.ifrs.org>
11. Porter, B., Simon, J., & Hatherly, D. (2014). Principles of external auditing (4th ed.). Chichester: Wiley.
12. Knechel, W. R., Salterio, S. E., & Ballou, B. (2016). Auditing: Assurance and risk (4th ed.). New York: Routledge.
13. Gray, I., & Manson, S. (2011). The audit process: Principles, practice and cases (5th ed.). Hampshire: Cengage Learning.
14. Elliott, B., & Elliott, J. (2019). Financial accounting and reporting (19th ed.). Harlow: Pearson Education.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100